

drd. Dolgu-Ursuleanu Dana-Alexandra,
e-mail: ursuleanu_dana@yahoo.com
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

Traian Chelariu: o mândrie regională, sau o valoare demonstrată?

Abstract: *This paper presents a real problem specific to literature memories applied on an inter-war author: are the values forgotten or not? Traian Chelariu, an author from Bukovina who lived in the ages of 1906 – 1966 is an unknown writer between almost all the philologist people. The question is that he is a forgotten value, or he is just another author who deserved this destiny. The problem will be solved with the help of the textual analysis methods and with the quotes from other specialist in literature critique.*

Key – words: *Traian Chelariu, Bukovina, value, literature, critique.*

Preliminarii

Întrebarea „*Este Traian Chelariu o valoare literară și un model de existență?*” poate fi interpretată atât dintr-o perspectivă subiectivă, cât și dintr-o perspectivă obiectivă. Din primul punct de vedere această problematică poate fi tradusă ca un act de mândrie regională, care își caută valorile cu ținta sigură de a le găsi, indiferent de „oferta pieței”. Astfel, Traian Chelariu ar părea numai o valoare căutată și modelată conform orizontului de așteptare a cercetătorului care are conștiința bucovineană în lucru. Al doilea punct de vedere, cel obiectiv, caută să analizeze argumentele care stau la baza unui răspuns afirmativ pentru întrebarea adresată.

Prezentare

Traian Chelariu este un bucovinean care a scris poezie, proză, teatru, cugetări și memorii, remarcându-se în perioada interbelică, prin vasta activitate literară. Autorul a opt volume editate antum și cinci postume, student al Universității din Cernăuți, dar și bursier al universităților pariziene și italiene, redactor șef al revistei „Glasul Bucovinei”, colaborator consecvent al revistelor „Junimea literară” și „Universul literar”, asistent la catedrele de psihologie sau pedagogie (la Cernăuți, Iași și București), dar și lector la Institutul Pedagogic din Suceava din anul 1964 (după o perioadă de involuție profesională cauzată de ideologia comunistă), Traian Chelariu este un exponent al necunoscutelor literare românești.

Din vasta sa operă, se pot surprinde sonete de o corectitudine model și de o sensibilitate aparte, piese de teatru cu iz autohton românesc, proze alegorice, cugetări moral – filosofice profunde și pagini de jurnal care zugrăvesc portretul intelectualului din perioada interbelică și perioada comunistă. Opera memorialistică are în componență trei volume: *Zilele și umbra mea* (două volume), care acoperă anii 1929 - 1936 și *Strada Lebedei nr. 8*, care prezintă viața autorului între anii 1956 – 1960. Textele poetice sunt incluse în trei volume de poezii: *Poezii în vers alb*, *Scrieri lirice - sonete*, *Scrieri lirice – versuri*, nuvelele apar în cartea editată sub numele de *Necunoscuta*, textele dramatice se regăsesc în volumul *Teatru*, iar aforismele pot fi citite în volumul *În căutarea Atlantidei*.

Metode de cercetare

Demonstrația ipotezei de lucru: „*Este Traian Chelariu o valoare literară și un model de existență?*” are în vedere următoarele etape: analiza critică a operei, încadrarea textelor în istoria

literaturii române și identificarea relației ideologie – scriere. Metodele principale de cercetare sunt cele de interpretare și analiză, abordate în spiritul concepțiilor propuse de Noul Istorism. Subdivizând aceste metode, conform clasificării tipurilor de interpretare propusă de Paul Cornea în cartea *Interpretare și raționalitate*, opera trebuie „citită”, din perspectiva contextualizării genetice, lingvistice, transtextuale și contextualizării politico – ideologică. Metoda contextualizării genetice care are în vedere reconstrucția genezei textului, metoda contextualizării transtextuale care „constă în punerea sistematică în relație a unei opere cu cele din care derivă (prin imitație, influență, parodie etc.) sau cu care prezintă afinități (de tematică, gen, cronologie) sau cu care, pur și simplu conviețuiește în același spațiu cultural.” și metoda contextualizării politico – ideologică care vizează abordarea textului în funcție de momentul istorico-politic în care a apărut, încadrează opera lui Chelariu într-un sistem de valori.

Aceste metode de abordare a textului nu fac altceva decât să întărească aclamarea primului volum de versuri apărut în anul 1933 la Editura Iconar, lauda adusă de către reviste naționale tânărului bucovinean (ex: „România literară”, nr. 4048, 28.IV.1933) sau afirmațiile făcute de Tudor Arghezi despre opera sa. În plan actual se pot consulta opinii ale criticilor Mircea A. Diaconu, N. Manolescu, Andrei Pleșu care nu ezită să remarce punctele forte ale scriiturii lui Traian Chelariu.

Aplicații demonstrative

Jurnalele lui Chelariu pot deveni suport ilustrativ pentru încadrarea într-un sistem de valori a operei bucovineanului. Volumele de memorii constituie baza teoretică și principială atât pentru scris, cât și pentru existența cotidiană a autorului, deoarece acestea cuprind formule de supraviețuire în medii sociale vitrege și jurnalele operelor literare.

În urma unei viziuni panoramice asupra profesiunilor de scriitor, se pot identifica o serie de teme tratate în mod constant, dar în manieră diferită. Clasificarea tematică a ideilor despre creație are în conținutul său teze despre poezie, în principal, apoi despre procesul de creație și despre consecințele acestei munci. De la abordarea problemei existenței unei greutăți cu care se confruntă autorul în conceperea unor opere: „Rezistențele pe care ți le opune o rimă, un cuvânt, căutarea unei rime sau căutarea unui cuvânt pot fi exasperante.”; „... am început o povestire, *Fragment*. Cât am scris până la masă nu-mi mai place”. La frumusețea de a avea ca scop finalități literare: „Un vers frumos către care ai mers toată ziua și l-ai ajuns târziu e împărtășire sfântă după o lungă spovadă. Poți fi sigur că sufletul tău și-a sporit lumina.”. Până la idei general valabile despre arta scrisului: „Nici poemul muncit nu este cel mai bun și nici poemul nemuncit nu este cel mai rău. Asupra valorii lor par a decide numai contingentele. Totuși, munca este necesară.”; „Identitatea eului: citești pagini scrise cândva. Cine le-a scris? Eu? Niciodată!”. Totul este prezentat într-o manieră schematică, fără devieri de la subiect, cu precizie și limpezime, cu o sinceritate stupefiantă care nu lasă loc de interpretări.

În urma unei viziuni panoramice asupra profesiunilor legate de contextul istoric prezentat se poate observa aceeași conștiințiozitate a relatării, bucovineanul începând de la vârsta de 23 de ani să consemneze conștiințios în caiete, esențialul zilnic, ritual care a durat până la vârsta de 60 de ani. Primul volum de jurnal *Zilele și umbra mea* acaparează cititorul cu prezentări unice despre viața Universității din Cernăuți a anilor '30, despre activitatea și existența scriitorilor bucovineni și despre traiul unui tânăr bursier la Paris. Cel de-al doilea volum continuă povestea interbelică prin descrierea vieții de bursier la Roma și prin înfățișarea mediului intelectual ziaristic din Cernăuți. Sfârșitul acestui jurnal interbelic se încheie pe 28 decembrie 1936 în aceeași tonalitate specifică lui Chelariu: „Ultima pagină, ultim regret de a nu fi putut însemna mai puțin orgoliu și mai multă înțelepciune.” Cel de-al treilea volum memorialistic publicat postum, *Strada Lebedei nr. 8*, reproduce însemnările lui Traian Chelariu din perioada 15 iunie

1956 – 5 septembrie 1960, „făcând practic o radiografie a vieții unui intelectual și scriitor «epurat» de regimul comunist (care-și câștigă existența făcând dezinfecții și deratizări sau, după o relativă reabilitare – în termenii epocii! – predând, de exemplu, aritmetica la clasa a cincea, deși este profesor de filosofie și literatură, sau traducând, stilizând, redactând pentru edituri, texte pe care numele său nu apare.”.

Concluzii

Conform cercului hermeneutic, formarea unei precomprehențiuni construiește un joc de „du-te-vino” între ceea ce ai dori să găsești și ceea ce găsești: „Ceea ce ne «impune» formația și biografia interacționează constant cu ceea ce ne «propune» în fiecare moment situația de viață”¹. Aplicația practică și exactă a teoriei cercului hermeneutic, la cercetarea despre bucovineanul Traian Chelariu, nu devine o autoanaliză a prejudecăților unui alt bucovinean (Gadamer a înlocuit termenul de precomprehențiune, cu prejudecată); ci devine o certitudine a textului: *Traian Chelariu este o valoare literară și un model de existență*.

Bibliografie:

1. Chelariu, Traian, *În căutarea Atlantidei*, editura Dacia, Cluj Napoca, 1989;
2. Chelariu, Traian, *Strada Lebedei nr. 8*, Edit. Paideia, București, 2002;
3. Chelariu, Traian, *Zilele și umbra mea*, vol I, II, Editura Ideea Europeană, București, 2007;
4. Cornea, Paul, *Interpretare și raționalitate*, Editura Polirom, Iași, 2006;
5. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Paralela 45, București, 2008.

Șutu Laura
e-mail: șutu.laura@yahoo.com
Liceul Tehnologic „Vasile Cocea” –Moldovița

O abordare din perspectivă literară a spiritualității românești în opera lui Mircea Vulcănescu

Rezumat:

Mircea Vulcănescu este considerat vârful de lance al generației de intelectuali ai perioadei interbelice. Gândirea sa a influențat opinia publică a acelor timpuri într-un mod ireversibil, căutând să descifreze tainele sufletului românesc. Acest articol caută să analizeze din perspectivă literară și filosofică viziunea sa asupra neamului nostru.

Cuvinte cheie: Mircea Vulcănescu, epoca interbelică, românism

1. O personalitate a epocii interbelice

Mircea Eliade începe un articol dedicat tizului său, Mircea Vulcănescu, cu următoarele cuvinte: „nu știai ce să admiri mai întâi: nestăvilita lui curiozitate, cultura lui vastă, solidă, bine articulată, sau inteligența lui, generozitatea, umorul sau spontaneitatea cu care-și trăia credința și

---

¹ Paul Cornea, *Op. Cit.*, p. 270.

iscusința cu care și-o tălmăcea. Nu cred că am întâlnit un alt om înzestrat cu atâtea daruri și nici altul care să-l întrecă în modestie.” În mod cert, aprecierea este una corectă. Mircea Vulcănescu este o prezență aparte a mediului intelectual din perioada interbelică și nu numai. Era un om „de o cultură vastă, un erudit, cu o memorie remarcabilă, de o agilitate surprinzătoare (...), cu toate ferestrele și ușile spiritului și inimii deschise către semenii, cu toate acțiunile conduse cu profundă siguranță în gândirea neamului său, cu bună credință, generozitate, dăruire de sine până la sacrificiul conștient.” Prin felul său de a fi, acesta reușește să-l facă până și pe Emil Cioran, veșnicul nemulțumit al culturii române să afirme: „Ajunge să-mi amintesc de imaginea lui, de o răscolitoare limpezime, pentru ca dintr-o dată să găsesc un rost nebuniei de a fi și să mă împac cu lumea de aici.” și, adaugă în stilul său caracteristic, „El, atât de deschis, atât de pregătit să înțeleagă totul, nu era totuși menit, prin firea lui, să conceapă Iadul, și încă mai puțin să coboare în el.”

Figura sa, este indisolubil legată de acel moment al filosofiei românești în care „prin abordarea problematicii lumii contemporane în genere, a celei românești îndeosebi, problematizarea înfăptuită în consens cu nivelul atins de filosofia europeană, prin varietatea căutărilor, prin încercările de a depăși filosofia pur speculativă, precum și prin valorile filosofice instituite, prin intensa viață filosofică națională, prin participarea angajată la viața filosofică europeană (și nu numai prin ele) – se realizează etapa clasică a istoriei filosofiei românești.” - după cum afirmă Marin Diaconu în prefața pe care o face volumului I din *Dimensiunea românească a existenței* apărută în 1996, ediție pe care, de altfel, o și îngrijește.

Practic, gânditorul român este cunoscut în istoria filosofiei românești prin două contribuții importante: un proiect filosofic autohton și o serie de teoretizări ce țin de filosofia religiei. În cele ce urmează ne vom ocupa îndeosebi de aspectul autohton pe care Mircea Vulcănescu îl promovează în filosofia românească, intuind că în gândirea populară există elemente spirituale de prim rang, care ne pot transporta într-un spațiu metafizic propriu, pe care îl putem folosi pentru a „ajunge” din urmă culturile deja consacrate.

2. Aproximarea de spiritul popular românesc

Ne vom folosi în cele ce urmează de articolul *Autohtonismul filosofic al lui Mircea Vulcănescu*, apărut în *Revista de filosofie* sub semnătura lui Marius Dobre, articol pe care îl considerăm relevant pentru tema în cauză.

„Poate părea paradoxal - afirmă autorul articolului - ca un gânditor cu o «extraordinară deschidere asupra lumii - a vieții și a culturii» să aleagă să se preocupe în câmpul filosofiei în principal de dezvoltarea unor posibile semnificații filosofice din cultura populară. Opțiunea devine legitimă dacă o considerăm continuarea cercetărilor sale sociologice asupra satului românesc întreprinse în echipa lui Dimitrie Gusti (cărui i-a fost și asistent de sociologie între 1928 și 1929, și de etică între 1929 și 1944). Recunoscut și în grupul sociologic al lui Gusti drept cel mai înzestrat dintre discipoli, lucrând alături de Traian Herseni și H.H. Stahl, considerat filosoful școlii sociologice, el este cucerit de realitatea sătească cu care intră în contact, ajungând să creadă că aceasta conține «izvoarele autentice ale vieții noastre românești». Investigația pozitiv-sociologică, diversă și vastă, nu-l împiedică să-și împlinească și vocația filosofică, adunând date pentru o eventuală construcție cu profil etnic. Era fascinat de înțelepciunea țărănească și de limba populară”. - aflăm încă din primul paragraf al articolului, oferindu-ne astfel o imagine de ansamblu asupra întregului context care a făcut posibilă și aproape iminentă această cercetare. De fapt „Descoperirea (direct la sursă) a înțelepciunii de tip popular și a unui limbaj specific ce-și putea arăta rodnicia dacă era tratat în manieră heideggeriană, îl determină pe Vulcănescu să propună această perspectivă ca alternativă la orientările de origine occidentală.

Fără a avea nimic împotriva învățării din filosofia occidentală, considera că a venit momentul depășirii fazei «receptării». Cultura noastră, deci și filosofia, se dezvoltă pe direcții ce «își au rădăcina în cultura altor neamuri», fără să reflecte «constantele gândirii românești». Avem de-a face, prin urmare, cu o «înstrăinare a filosofului ale cărui prilejuri de gândire nu-i sunt date totdeauna de problemele mediului său de origine, ci de lumea culturii apusene în care se mișcă»”- conchide gânditorul, manifestându-și astfel nemulțumirea vis-a-vis de atitudinea aproape unanimă a intelectualilor vremii cu privire la relația care s-a stabilit de-a lungul timpului între cultura română și, preponderent, cea occidentală. Vorbim aici despre o relație pe care, cu niște ani înainte, Maiorescu o definește prin „teoria formelor fără fond”, teorie la care subscrie și Eminescu, acesta din urmă afirmând că introducerea tuturor formelor noi s-a făcut „fără elementul moderator al tradițiilor trecutului. În loc ca un spirit nou de muncă și de iubire de adevăr să intre în formele vechi ale organizației noastre, s-a păstrat din contră, incultura și vechiul spirit bizantin, care a intrat în formele noi ale civilizației apusene. Nu ceva esențial, nu îmbunătățirea calității a fost ținta civilizației române, ci menținerea tuturor neajunsurilor vechi, îmbrăcate în reforme foarte costisitoare și cu totul în disproporție și cu puterea de producție a poporului și cu cultura lui intelectuală.” –susține poetul național într-un articol dedicat acestei probleme.

3. Ispitele spiritului românesc

„Vulcănescu era conștient, totuși, că «sufletul românesc e un lucru complex, produs al unei serii întregi de influențe», că sufletul oricărui popor de altfel, influențe pe care le-a denumit ispite și despre care spunea că «nu sunt caractere dominante, pentru că ele nu se manifestă ca existențe depline, ci numai ca veleități, ca tendințe de a depăși și de a ieși din tine pentru a te întregi prin adaosul unei realități din afară, care te subjugă și în care recunoști parcă o identitate formativă primordială, un fel de întoarcere la izvoare, la echilibrul zărilor inițiale pe care le tulbură elementul de peisaj sufletesc». Astfel, se poate vorbi de o ispită latină care a dat cronicarii, unirea religioasă și școala latinistă, de una bizantină, concretizată în strădaniile voievozilor din perioada încheierii statale, de una rusească, ce a dat poporanismul, de una franceză, vădită în spiritul pașoptismului, de una germană, cu Eminescu și junimiștii, dar și de altele (ungară, evreiască, polonă, țigănească). În filosofie, după cum am arătat, s-au manifestat, de asemenea, influențe, mai ales dinspre Germania și Franța. Mai există însă o ispită «lăuntrică» sau «reziduală», care nu implică orientarea după un model extern și care reprezintă ceea ce suntem noi «atunci când nu ne-am mai sili să fim în nici un alt fel decât suntem» - ispita dacică - și de la care ni se sugerează că s-ar putea porni în elaborarea unei filosofii pur românești.” Iată-l deci, pe gânditorul român, încredințat de existența în acest spațiu a unei filosofii proprii care abia așteaptă să fie valorificată. El însuși construiește o teorie potrivit căreia „În timp ce afirmația științifică e a tuturor și a nimănui[...], filosofia e întotdeauna a cuiva.”

4. Cultura română între calitativ și cantitativ

Autorul român nu se oprește doar la sesizarea posibilității românești în filosofie, ci încearcă să contureze el însuși un model sapiențial autohton.

„În acest context -observă Marius Dobre- existența poate fi gândită cantitativ sau calitativ. Cantitativ, ea poate fi considerată din punctul de vedere al unității (unde vom descoperi firea, în dublul ei aspect de lume și de vreme) sau din punctul de vedere al multiplicității (unde vom descoperi insul sau ființa, întâmplarea sau fapțul). Firea este imuabilă, identică cu sine,

veșnică; ființa e multiplă, schimbătoare, trecătoare etc. Considerând mai întâi ființa ca întreg (firea ca lume și ca vreme), trebuie să privim la noțiunile de spațiu și timp (sub denumirea populară de «loc» și «vreme»), care sunt primele prin care trece mintea ideea de existență. Ele «apar ca două vaste receptacole ale existențelor particulare, care cuprind tot ce este, ca două cadre sau două vase pe care aceste lucruri le umplu cu ființa lor». Totalitatea acestor ființe alcătuiește firea (ca prim obiect în înțelegerea existenței). Lumea apare ca un receptacol atât spațial, cât și temporal; petrecându-se în spațiu și timp, ea este o devenire, o curgere. Pe de altă parte, locul și vremea sunt și dimensiuni ale lumii, adică mijloace pentru a orândui, situa, așeza ființele din interiorul ei. Urmează ca în această concepție a lumii românești să se poată observa «sentimentul unei vaste solidarități universale»: «fiecare fapt răsună în întreaga lume, fiecare gest își propagă muzica în tot universul»- consideră filosoful român.

Existența românească nu este compusă numai din lumea de aici, ci și din lumea de dincolo. Cele două lumi nu sunt separate exclusivist, între ele fiind un fel de vamă sau poartă de trecere; dincolo nu este «în afară», ci «altfel».

Despre existența multiplă sau «ființa singuratică», (insul), se spune că este totuși legat de totalitatea existenței prin locul și timpul său.

Calitativ, Vulcănescu discută despre ființă ca însușire (felul și faptul de a fi). În primul caz, este vorba de o legătură de predicție obișnuită, de legarea unui predicat de un subiect. În al doilea caz, al faptului de a fi (exprimat prin judecăți de tipul «Eu sunt», «Lumea este», «Gândul meu este»), «ideea de existență e complet nedeterminată», este ideea «cea mai generală pe care o putem formula despre un lucru», fiind astfel dificil de lămurit. Filosofia occidentală a apelat de obicei la reducerea acestei idei la o alta (de exemplu, Parmenide a redus-o la unitate, Berkley la percepție ș.a.m.d.), *a fi* s-a dizolvat în *a fi ceva*, lăsând semnificația lui *a fi* pur și simplu să-și pretindă mai departe autonomia. Gândirea apuseană a legat strâns existența de timp și spațiu: «Un ins sau un lucru există în acest sens, când ființa lui poate fi individualizată *hic et nunc*». Este vorba de prezența lucrului. În mentalitatea populară românească, existența lucrului este redată prin *se întâmplă*, dar nu în sensul de a capăta ființă, ci în acela al prefacerii, al transformării, al trecerii. Ceea ce se întâmplă, spre deosebire de actualul apusean, are oarecum ființă și înainte de *a fi* și o va mai păstra și după ce va părăsi lumea. «Se întâmplă» pare a fi atemporal și aspațial sau, cel puțin, timpul prezent și spațiul prezent nu sunt în niciun fel privilegiate. Pe de altă parte, în timp ce pentru gândirea actualistă occidentală întâmplarea este un fapt, o acțiune, la români, întâmplarea este mai degrabă rezultatul unei asemenea acțiuni înregistrate de un ins sau lucru, ceva care i s-a întâmplat, care s-a petrecut cu el - o *pățanie*.”

5. Structuri arhetipale în limba română

Cele invocate în rândurile de mai sus nu reprezintă decât un preambul în inițierea pe care Vulcănescu vrea să o facă în spiritul național. Se cuvine să ne îndreptăm atenția și spre alte particularități ale neamului, mai precis cele lingvistice și să le aprofundăm, deoarece „Individualitatea lucrurilor nu rezultă din cele pe care le-ar opune pe unele altora, ci dintr-un contact intens cu ele, dar de altă natură, chiar dacă inexplicit și nerecunoscut”

Astfel, continuă Marius Dobre în încercarea sa de a descifra lumea lui Vulcănescu, „Idea de negație are de asemenea o semnificație aparte în gândirea populară. «Tăgăduirea ființei», opoziția, în această perspectivă, «nu desființează ceea ce neagă, ci creează, alături de ce

tăgăduiește, o realitate care îmbogățește, în loc să pustiască». Este vorba despre o opunere la un fel de a fi, nu la faptul de a fi, deci e vorba de o limitare, de o opoziție relativă; când spunem «nu e» presupunem mereu că «nu e aici», «nu e acolo», «nu e așa», «nu e încă» etc. Această negație slabă e susținută și de faptul că în limba noastră negația se poate conjuga cu afirmația (în expresia «ba da»), întărind paradoxal afirmația, iar negația negației («ba nu») nu devine afirmație. De asemenea, există posibilitatea de a nu utiliza pe «nu», folosind doar pe «de», cu indicarea regiunii negate («defel», «deloc»). Ca observație suplimentară, pentru a încheia cât mai bine ideea particularității lingvistice, putem remarca că în spațiul românesc imperativul își pierde semnificația obișnuită. Expresiile „Fie!” sau „Să fie!” nu reprezintă comenzi, ci, mai degrabă, consimțiri, acceptări: „Fie și așa!” sau „Așa să fie!”. „Imperativul are în această zonă un alt înțeles, el nu este poruncă, ci o lipsă de ordine în existență, o nepotrivire, o neîmplinire. «Astfel, starea de legalitate nu e trăită ca un efort de conformare la o regulă, ci ca un sentiment intuitiv de potrivire organică, de armonie a firii cu ființa, de libertate, de la tine acasă, de intimitate.»”

După cum putem observa, Mircea Vulcănescu, descoperă în morfologia și sintaxa limbii române o logică a interrelațiilor, situată deasupra limbii, dacă vreți, un metalimbaj. Aceasta, remarcă Angela Botez ne „arată că el a făcut filosofie lingvistică, e adevărat diferită de cea cultivată la Viena sau Harvard, Vulcănescu fiind antipozitivist. Ceea ce propune el este o filosofie a limbajului natural, rădăcinile modului său de abordare a unor cuvinte arhetipale românești fiind situate în filosofia religiei Sfinților Părinți și în existențialismul lui Heidegger. Cuvintele și expresiile lexicale, afirmațiile românești despre existență pe care le analizează sunt repere pentru detectarea unei atitudini filosofice a românului ca entitate etnică, ca ființă umană.” Prin urmare, filosoful român „caută în construcțiile limbii un mod de a fi inconfundabil al românului în fața spiritului pur.” Eugen Simion, face o analiză foarte pătrunzătoare a metodei utilizate de gânditor, apropiindu-ne mai mult de înțelesul ascuns al popularului românesc, oferindu-ne o imagine de ansamblu a gândirii etnice naționale: „Și apoi, cât de abil întoarce filosoful vorbele în sensul metafizicului, cât de bogat (aș zice chiar: cât de productiv) este discursul care apără, uneori tezele tradiționale ale gândirii critice, dar din alt unghi și cu alt limbaj. Cu adevărat, Mircea Vulcănescu reasează problema pe alt făgaș, și ajunge la o concluzie pe care n-o bănuiești. Luăm, de pildă, ideea (aflată și la Gabaret Ibrăileanu și Mihai Ralea) despre spiritul critic, spiritul de cârtire a românului înăscut, dar opoziția lui (lucru curios) nu este pustiitoare, ci doar tăgăduitoare și creatoare; *ba da* sau *ba nu* se opun, unui fel de a fi, nu faptului de a fi; românul «nu e deci negativist, ci limitativ», nu-i intolerant, ci concesiv, admitând aprioric și existența unui alt punct de vedere. Iată trecutul, într-o ecuație nouă, scandaloasă opinie a lui Ralea despre caracterul tranzacțional al românului (...) Mircea Vulcănescu o deplasează în câmpul filosofiei existenței și elimină elementul acuzator moral. Înclinarea spre tranzacție devine un atribut înalt al spiritului care vrea să limiteze acțiunea neantului. În acest mod metafizic sunt discutate proverbiale (și atât de enervante) «ușurință în fața vieții» și inerția, somnul care ar caracteriza ființa noastră etnică. Mircea Vulcănescu le consideră atitudinile unui spirit ancorat în veșnicie, conștient că marile ritmuri nu pot fi modificate, că până la urmă totul intră sub legea lui «ce-o fi o fi». Asta l-ar face pe român să nu cunoască spaima de neființă, să nu trăiască dramatic sentimentul morții.” Cu alte cuvinte, „Ciobanu mioritic are alte griji decât supravețuirea în momentul când află că ar pute muri: el este preocupat de continuarea unor evenimente, desfășurării unor secvențe din această viață și pe tărâmul celălalt.”

6. Despre Dimensiunea românească a existenței

Interesant este că această lucrare, *Dimensiunea românească a existenței*, i-a fost dedicată lui Emil Cioran, ca răspuns la respingerea acestuia a tot ceea ce este arhaic, tradițional pe motiv că aceste elemente ne mențin în starea de vegetare în care ne aflăm de sute de ani și că acestea ar fi niște impedimente în ceea ce privește eventuala noastră renaștere. Într-o scrisoare pe care autorul „Schimbării la față a României” i-o trimite lui Vulcănescu, acesta nu se dezmințe, dar nici nu se arată convins de această pledoarie a filosofiei autohtone românești, deși îi plăcuse lucrarea. "Dacă evenimentele n-ar fi așa cum sunt - afirmă Cioran într-un pasaj din scrisoare - și eu n-aș fi buimăcit de ele, m-aș apuca să scriu complementul negativ al acestei superbe Dimensiuni, în umbra căreia puținătatea mea se desfată, nefiind în stare să reziste măgulirii. Cum aș asista pasiv la o dedicație înscrisă sub cea mai substanțială tălmăcire a întâmplării valahe? Dacă răul din mine ar fi odată atât de lucid pe cât a fost binele în tine, mă voi sforța să întunec puțin icoana Mioriței, să vorbesc și de gălbeaza ei. După ce-am citit studiul tău, în acest Cartier Latin în care putrezesc glorios de șapte ani, îmi ziceam că n-aș avea totuși nimic de adăugat dacă el s-ar fi terminat cu o analiză a adaugiului fatal: «n-a fost să fie» - care-mi pare a fi cheia tuturor neizbutirilor noastre și formula în sine a oricărei ursite."

Acest demers plin de originalitate și ambiție pe care l-a întreprins Mircea Vulcănescu, a găsit recepție la Constantin Noica, care a recunoscut mai târziu că nu ar fi putut scrie „Rostirea Românească” fără ca în prealabil să fi avut contact cu admirabilul studiu de caz al gânditorului român. Din păcate, acest tip de filosofie nu a găsit aderenți de notorietate care să continue acest „început de curent” inițiat de către Vulcănescu. Singurul probabil care l-ar fi continuat ar fi fost probabil el însuși, dacă ar fi supraviețuit închisorii comuniste. Ba, s-au vehiculat chiar opinii potrivit cărora scrierile sale ar fi mai degrabă apropiate de literatură decât de filosofia propriuzisă. Oricum, datoria care o avem față de dânsul este aceea să nu uităm că „Fiecare popor are, lăsată de la Dumnezeu, o față proprie, un chip al lui de a vedea lumea și de a răsfrânge pentru alții. Fiecare își face o idee despre lume și despre om, în funcție de dimensiunea în care i se proiectează lui însuși existența.”

În cele din urmă, putem totuși susține că cercetările vulcănesciene „prin problematica lor și nu numai, țin de peisajul filosofiei, ocupând un loc aparte pe care l-am determinat deja. Ne raliem opiniei după care «meritul incontestabil al lui M. Vulcănescu (...) constă în rigoare și luciditatea cu care a lansat, în orizont conceptual, problema determinării propriului filosofiei românești.» Această orientare spre tradiții ancestrale, spre sentimente etnice, spre cultura populară, dovedește, printre altele, că filosofia românească interbelică ajunsese la o maturitate care îi permitea o diversitate de preocupări.”

Bibliografie:

1. Angela Botez, *Un secol de filosofie românească*, București, ed. Academiei Române, 2005;
2. Emil Cioran, *Scrisori către cei de-acasă*, București, ed. Humanitas, 1995;
3. Marin Diaconu, *Mircea Vulcanescu. Profil spiritual*, București, Editura Eminescu, 2001;
4. Marius Dobre, , *Autohtonismul filosofic al lui Mircea Vulcănescu*, accesat pe www.filosofieromaneasca.uv.ro/autohtonismulfilosoficalluimirceavulcaneasca/htm;
5. Mircea Eliade, vol. *Trepte împotriva deznădejzii*, București, Ed. Humanitas, 1992;
6. Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, vol I, București, ed. Eminescu, 1996;

7. Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, vol.II, București, ed. Eminescu,1996;
8. Stefan J. Fay, *Sokrateion. Marturie despre Mircea Vulcanescu*, Bucuresti, Editura Humanitas, 1991;

Șutu Laura
șutu.laura@yahoo.com
Liceul Tehnologic „Vasile Cocea” –Moldovița

AUTORITATEA PARENTALA ÎN ADOLESCENTA

Rezumat:

Autoritatea parentală se dovedește a fi o temă deosebit de provocatoare în lumea contemporană. Atât copiii, cât și părinții par a fi luați prin surprindere de schimbările de mentalitate a acestui secol. Acest articol urmărește să clarifice din punct de vedere teoretic rolul și scopul autorității parentale în relația cu adolescenții zilelor noastre.

Cuvinte Cheie: *părinți, copii, elevi, autoritate parentală, adolescență;*

AUTORITATEA PARENTALĂ, fenomen social structurat al realităților primare ale copilului cu lumea , devine scadentă în perioada adolescenței timpurii , 15-16 ani, intră într-un proces de disoluție ireversibilă. Un ansamblu de interogații se impun însă reflecției : cum și în ce măsură se ”dissolvă”, autoritatea parentală? Ce mai rămâne din ea și sub ce formă? Care îi sunt efectele rămase și unde le găsim? Ce rol joacă acestea în autoorganizarea de către adolescent a libertății ca libertate a sa? Care sunt echivalentele sociale ale autorității parentale care coexistă alături de de ceea ce a mai rămas efectiv din această autoritate?

Adolescenta este o perioada de tranzitie între vârsta copilăriei și adulta, perioada care se caracterizează prin importante modificări fizice, dar mai ales psihice (emotionale), cerebrale și sociale.Fără a fi bine delimitată, se considera ca se sfârșește odata cu încetarea creșterii organismului, adică între 18-20 chiar 24 de ani.

Autoritatea părintească este capabilă să dea naștere, atunci când este bine chibzuită, echilibrată și exercitată cu grijă, unor autentice modele demne de a fi urmate. Autoritatea părintească își poate propune devreme drept țel fundamental formarea unui adolescent înzestrat cu un autocontrol interior, lucru care poate fi obținut numai prin stimularea permanentă, încă din “mica copilărie”, a individualității, a personalității incipiente, știut fiind că părinții reprezintă cei dintâi profesori ai copilului.

Familia trebuie mai mult să formeze decât să informeze. Copiii vor face sau vor crede precum părinții, imitând comportamentele acestora. Totodată familia are menirea de a-l introduce pe copil în valorile grupului de referință, dar și de formare a primelor conduite sau de interiorizare a unor stări de spirit elementare.

Parintilor le este uneori greu sa creada în capacitatea tinerilor lor de a actiona în mod independent. În realitate, adolescentii sunt foarte rar expansivi în prezenta lor și comunica foarte dificil cu ei. Aceasta dificultate de a comunica provine din faptul ca în toata aceasta perioada

tinerii acumuleaza noi capacitati mintale si îsi doresc sa se desprinda de caminul oferit de parinti, sa se afirme si sa devina autonomi

Dar ceea ce ni se impune de la început în cercetarea fenomenului autorității parentale în adolescența timpurie(15-16 ani) este un paradox pe care-l vom denumi „paradoxul autorității parentale„ și care integrează în sine câteva contradicții așa cum reiese din rezultatele chestionarelor aplicate pe un eșantion de 370 adolescenți de această vârstă.

94% dintre adolescenții de această vârstă declară că autoritatea supremă pentru ei o reprezintă părinții. Dar tot acum începe procesul demitizării părinților (ei nu mai constituie un ideal), al detașării de modelele parentale , chiar începutul contestării unora dintre acestea de către adolescenți.Ei scriu: „Poate că într-un fel părinții ar avea dreptate, dar, în fond, cunosc părinții calitățile și defectele celor în cauză? În plus , ce putem aștepta de la generația trecută?”

(În timp ce adolescentul își structurează cu fervoare, adeseori dramatic prin încercare și eroare „libertatea sa„ supunând validării proprii judecăților de valoare, prescriptive și normative , ale părinților și proclamându-și deschis dreptul la validare proprie a valorii de adevăr a prescripțiilor , permisiunilor și interdicțiilor părinților , ei proclamă concomitent că autoritatea supremă pentru el o reprezintă părinții. Evident , un paradox care se cere explicat , convinși fiind că o explicație „chiar restrânsă și numai aproximativ adevăratăeste mai buna decât a nu avea nici una”.

Considerăm că acest paradox poate fi explicat (chiar dacă numai în parte) prin fenomenul pe care-l denumim„difuziune iradiantă„, a autorității parentale. Disoluțiile autorității maternel și paternel în adolescență este rezultatul unui proces început demult , odată cu venirea pe lume a copilului , și anume, a procesului de difuziune iradiantă a acesteia în structurile personalității ce se constituie. Fenomenul difuziunii iradiante a autorității parentale de-a lungul existenței copilului se supune unor reguli de combinatorică socio-existențială ce pot implica de cele mai multe ori o ascundere de parametri, jocul aparenței și esenței, al formelor autentice și al celor înstrăinate , transparență și opacitate , interferența cu celelalte grupuri de apartenență sau împrumutarea formei de manifestare a acestora etc.

Autoritatea parentală nu a dispărut ,ci s-a difuzat până la disoluție potrivit logicii anunțate , funcție a legilor de izoformism. Până la această vârstă , 15-16 ani, adolescenții au interiorizat dorințele părinților , voința , ideile, stilul lor de gândire morală și comportamentele lor ca elemente în structura sinelui printr-o combinatorică a experiențelor socio-existențiale, funcție a valorii de pregnantă a influențelor educaționale exercitate asupra lor de personalitatea părinților. Autoritatea parentală a penetrat , încetul cu încetul, prin convețuirea comună de la venirea pe lume a copilului în structurile sale mentale și afective , s-a difuzat în întreaga lui conștiință și personalitate , astfel că adolescentul este , prin însăși geneza personalității sale , într-un anumit sens, o reproducere combinatorică a autorității maternel și paternel.

Difuziunea activă a autorității maternel și paternel în conștiința ce se constituie – o mare și fundamentală experiență socio-existențială—poate îmbrăca o multitudine de forme non-conștientizate. Din ea iradiază , în forme astfel prelucrate, adeseori de nerecunoscut , autoritatea parentală, puterea iradiantă a autorității maternel și paternel. Printre regulile combinatoricii socio-existențiale amintim, de exemplu, transmiterea către copii a ceea ce părinții ar fi dorit să trăiască, dar nu au trăit. Este o regulă a logicii socio-existențiale cu combinatorica ei iradiantă formulată de C.G. Young: „În regulă generală, tot ceea ce părinții ar fi putut trăi , dacă rațiuni artificiale nu i-ar fi împiedicat, este transmis copiilor într-o formă inversă; altfel zis , viața

copiilor se află inconștient orientată în așa fel încât să compenseze ceea ce părinții nu au putut realiza într-a lor...” Că regula este funcțională o dovedește și acest enunț al unei mame către fiii ei: „În timp ce visam ca voi să aveți tot ceea ce noi nu avem, dar am fi dorit să avem, poate că v-am făcut într-adevăr cel mai mare deserviciu. Pentru că noi munceam prea mult, am avut grijă ca voi și nu noi să trebuiască, să munciți mai puțin. Aceasta a fost o greșeală gravă. Un tânăr trebuie să facă eforturi, deoarece un tânăr trebuie poate asimila totul.,(Christiane Collange: „Eu mama ta,,). Într-o formă aproape identică, de câte ori nu am auzit acest enunț de la părinții elevilor noștri cu privire la copiii lor sau de câte ori nu l-am adresat noi înșine propriului nostru copil?

Autoritatea parentală, în logica combinatorică socio-existențială structurată a personalității copilului se poate reproduce în forme direct corespondente. Paul A. Osterrieth scrie:„ Fleming citează cercetări în cadrul cărora s-a căutat să se compare opiniile părinților cu cele ale copiilor în probleme generale, privind de exemplu, familia, școala, viața socială, politice, religia. În legătură cu aceste noțiuni , corelațiile dezvăluite sunt și mai frecvente..... Același lucru se poate spune și despre judecata morală, în care corelațiile dintre părinți și copii se afirmă mult mai net decât între copii și prietenii lor intimi”.

Autoritatea parentală morală s-a interiorizat ca tip de „logică morală”, ca modalitate a demersului moral, a judecării morale a raporturilor cu lumea , prin relații de corespondență negativă adică fie adoptând principiile stilului de gândire morală al părinților, fie respingând elemente ale acestuia sau negându-le cu desăvârșire. Oricum, stilul de gândire morală al adolescentului pornește întotdeauna de la părinți, structurat prin regulile logicii difuziunii iradiante socio-existențiale. Rose Vicent scrie „... doi americani, Haitshorne și May, au încercat să măsoare influențele relative ale familiei, ale prietenilor de joacă etc. Asupra judecăților morale ale copiilor și au găsit că influențele familiei le depășesc de departe pe toate celelalte”.

Comportamentele părinților față de copiii lor, prin care ei își exercită autoritatea, modelează implicit acestora o concepție morală asupra lumii. Adler scrie: „ Felul în care părinții îl tratează pe copil formează la copil un anumit mod de a concepe lumea”. Mai cu seamă seturile de atitudini morale , acceptorii morali, ca elemente structurate ale autorității parentale , sînt transmise prin familie. „ Atitudinile părinților , scrie P. Osterrieth , au consecințe și totul ne îndeamnă să credem că aceste consecințe sînt durabile”.

Adolescenții de această vârstă nu greșesc cînd scriu că părinții constituie pentru ei autoritatea supremă, pentru că într-un fel sau altul, ascultînd de ei înșiși ascultă de autoritatea parentală care s-a difuzat iradiant-combinatoric în propria lor personalitate și a devenit stilul lor de gândire morală.

Difuzată în structurile eului după logica combinatoric-iradiantă socio-existențială, autoritatea parentală, în formele ei transformate, prelucrate și constituite de eu pentru sine , este percepută social de către adolescent ca fiind exterioară sieși, așa cum îi fusese în copilărie , cînd era legată de purtătorii ei materiali. Astfel intervin cîteva erori de identificare.

- a) Adolescenții de această vârstă , 15-16 ani confundă autoritatea parentală cu afecțiunea față de părinți. Majoritatea motivează recunoașterea autorității părinților ca fiind supremă pentru ei: „ pentru că ei mi-au dat viață,, „ ei mă iubesc și eu de asemeni îi iubesc,, etc.. Familia este pentru adolescent structura socio-afectivă securizată, principala structură protectoare , oricînd și întotdeauna primitoare , absolut necesară existenței lor. Scăderea prestigiului părinților , care li se păreau copilului ca fiind infailibili, nu duce la pierderea afecțiunii față de ei. Deoarece cele două fenomene, autoritatea parentală și

afecțiunea copiilor pentru părinții formau un tot indisociabil , disoluția treptată a autorității nu este conștientizată în condițiile în care un element al său intrinsec, afecțiunea, rămâne intact.

- b) Adolescenții de această vîrstă confundă autoritatea cu autoritarismul. Autorității parentale , ca specie a autorității sociale , îi este inerent și trebuie să-i fie inerent și autoritarismul , pentru că orice educație este și constrîngere. Pentru a împiedica cucerirea „libertății negative,, , o constrîngere din partea părinților este mai bine venită decît lipsa ei, deoarece „libertatea negativă,, odată învățată , va deveni o presiune de mîine. Autoritatea parentală este întodeauna deschisă spre autoritarism, cum scrie Tadeus Kotarbinski: „ Și să nu cedezi ori de cîte ori îți revine să ceri ceva , chiar dacă trezești uneori lipsă de simpatie și răutate,,⁸. Deci adolescenții nu greșesc cînd scriu că părinții sunt pentru ei autoritatea cea mai înaltă; ei confundă doar autoritatea cu autoritarismul. Autoritarismul este perceput ca autoritatea parentală. Un elev scrie: „Tatăl meu are în sânge un spirit militarist. Permanent spirit militarist, sever și harnic”.
- c) Identificarea autorității parentale cu buna înțelegere și acceptare reciprocă . Așteptările sociale ale duratei autorității materne și paterne implică scadența inerentă sieși ca fenomen psihosocial. Părinții știu că l-au adus în lume pe copil pentru el însuși și pentru libertatea sa. În mod deliberat și dorit , ei își retrag treptat prerogativele autorității , lăsînd cîmp liber de manifestare tot mai largă inițiativei și independenței adolescentului , provocându-l la autonomie , destinându-l treptat libertății sale. De aceea , disoluția autorității parentale implică buna înțelegere și acceptarea reciprocă și numai arareori și în cazuri critice , revolta și neînțelegerea. Așteptările sociale ale duratei autorității dispărute , adolescentul de această vîrstă nu conștientizează disoluția acestei autorități.
- d) Identificarea autorității parentale cu echivalentul ei social – valorile morale pe care le-a transmis. Valorile morale constituite treptat prin exercitarea autorității parentale s-au detașat de conținutul lor concret și de purtătorii lor concreți conform legilor de izomorfism ale vieții intelectuale și morale (J. Piaget) și vor funcționa de acum sub forma lor universală. Adolescenții de 15-16 ani nu conștientizează încă disoluția autorității parentale , deoarece în locul ei a rămas echivalentul ei social , valorile transmise prin această autoritate. De aceea ei percep încă acest echivalent social al autorității parentale ca fiind autoritatea parentală însăși.

Autoritatea parentală cunoaște deci două cicluri existențiale : a) ciclul existențial manifestat caracterizat prin transparență, ce durează aproximativ pînă la începutul adolescenței și b) ciclul de latență , care începe odată cu încheierea difuziunii iradiante în structurile personalității copilului (de la începutul adolescenței de-a lungul întregii vieți). Autoritatea parentală va ființa de acum în structuri disipative , ascunse în structura personalității, adeseori irecognoscibile, funcție a combinatoricii cauzalității psihosociale. Ele vor contribui activ la continua organizare prin fluctuații a sinelui provocând „zgomotul de fond”

Bibliografie:

1. C.G. Young, *Essais de psychologie analytique*, Libraire Stock, Paris,1931;
2. Mario Bunge, *Etica* , în *Știință și filosofie* , București, Editura Politică, 1984;
3. *O mamă catre fiii ei, în „Prisma”*, anul XX, nr.3, 1987;
4. P.A. Osterrieth; *Copilul și familia*, E.D.P., București ,1973.

5. Paul Osterrieth, *Introducere în psihologia copilului*, E.D.P. București, 1976;

Drd. Silvia COMANAC (MUNTEANU)
e-mail: silvia_munteanu@yahoo.com
Universitatea „Stefan cel Mare” –Suceava

Vasile Dem. Zamfirescu, *Nevroză balcanică*

Abstract: *This article presents the way in which the psychoanalyst Vasile Dem. Zamfirescu tries to explain a phrase "Balkan neurosis", which represented at first a diagnosis of a person. Can it be real such a diagnosis? This seems to be the question at which the author gives an answer during this book. **Balkan neurosis** is not a clinical study, but an eseistic writing, in which the author describes some specific behaviors and attitudes that can be related with an unconsciousness complex of "to be defeated". This inner inferiority seems to explain our low self-esteem.*

Keywords: *trauma, frustration, tardy, familiar terms, identity*

Psihanalistul Vasile Dem. Zamfirescu dezvăluie publicului-cititor din România o nouă ipostază a personalității sale creatoare, aceea de eseist. Cel mai recent volum al autorului, intitulat *Nevroză balcanică* (București, Editura Trei, 2012, 292 p.), încearcă să explice anumite comportamente tipice românilor prin prismă psihanalitică, considerând problemele sufletului cauza principală a dezechilibrului emoțional. Sintagma „nevroză balcanică“ nu-i aparține – după cum însuși eseistul mărturisește încă din primul capitol, care se vrea în mod explicit un răspuns la întrebarea „Ce este nevroza balcanică?“ - ci persistă în mintea autorului de când soția unui coleg fusese diagnosticată în Germania cu această sentință. Dar ce anume provoacă această nevroză balcanică? Răspunsul poate fi dat la sfârșitul lecturii, când lectorul are o viziune de ansamblu asupra aspectelor evidențiate de psihanalistul-autor.

Se cuvine a face și o altă mențiune pentru un posibil lector specializat, inițiat în tainele scrierilor lui Sigmund Freud: cartea de față este construită în maniera *Psihopatologiei vieții cotidiene*, scrisă de părintele psihanalizei, cu scopul de a arăta că inconștientul își face resimțită prezența la toți indivizii, nu numai la cei care au devenit cazuri clinice. Conștient de valoarea scriiturii sale, Vasile Dem. Zamfirescu nu emite pretenții științifice, categorisind-o cu modestie „doar un volum de eseuri” (p. 21).

După un capitol introductiv, în care cititorul este familiarizat cu terminologia psihanalitică și i se explică faptul că nevroza etnică se manifestă atunci când „inconștientul cunoaște diferențieri în funcție de cultură” (p. 15), lucrarea este împărțită în cinci secțiuni distincte: I. *Conflicte legate de stima de sine*, prezentând cazuri tipic românești surprinse în viața cotidiană; II. *Conflicte „clasice”* invită pe *divan* scriitorii români sau personalități politice; III. *Conflicte de identitate* încearcă să relaționeze psihanaliza cu filosofia, relevând câteva tensiuni lăuntrice la filosofi, precum Noica sau Andrei Pleșu, sublimate prin creație; IV. *Dincolo și dincoace de nevroză* evidențiază modul în care forța psihică poate fi diminuată, adoptând o

atitudine pozitivă și creatoare; V. *Psihanaliza în România – momente cairotice* constituie o trecere în revistă a disciplinei pe tărâm românesc, căci eseistul nu uită nici o clipă de vocația sa de psihanalist și se simte dator să ofere și o bază teoretică afirmațiilor sale precedente.

Simptomul de *nevroză balcanică* pare a se cristaliza datorită unui „traumatism al nașterii” (p. 20) în spațiul românesc, un spațiu predestinat a fi mereu subjugat de la cucerirea romană a dacilor încoace. Statutul de învins se materializează într-un complex al stimei de sine, și anume rușinea de a fi român, sentiment tot mai des experimentat în societatea contemporană, atât de românii care trăiesc în țară, dar, mai ales, de cei stabiliți înafara granițelor, care se confruntă zilnic cu stigmatul originii. Pornind de la această idee, autorul exemplifică în prima secțiune a lucrării comportamente tipice ale românilor de dinainte și de după 1989, derivate din sentimentul de ură față de celălalt și, în special, resentimentul proverbial, încetățenit la noi de când ne știm „Să moară și capra vecinului!”. Ceea ce atrage atenția lectorului este accentul pus de psihanalist pe experimentul Pitești, care a marcat decisiv conștiința românilor „reeducându-i” prin umilire și teroare, astfel încât cei aproape 50 de ani de comunism din România nu au făcut altceva decât să adâncească ura de sine: „comunismul se particularizează prin acțiunea îndelungată a traumatizării” (p. 27).

În mod inconștient, stima de sine își pune amprenta asupra acțiunilor tuturor românilor, cu precădere în cazul celor aflați într-o competiție. Autorul dă exemplu echipa naționalei de fotbal, care, în mod surprinzător, este învinsă în ultimele minute ale partidei, deși avusese avantajul de două goluri pe tabela de marcaj. Numai „mentalitatea de învins” a putut acționa asupra jucătorilor, astfel încât să nu poată apăra poarta în ultimele minute de joc. Explicația pare a fi plauzibilă, dacă rememorăm și alte competiții, nu numai sportive. Noi, românii, suntem coplesiiți, la modul inconștient și paradoxal înafara punctului de vedere psihanalitic, de mentalitatea învinsului și cu greu reușim să devenim învingători.

O realitate cotidiană – românul la volan – aparent banală, explicată adesea prin lipsă de respect și educație, se pare a avea rădăcinile tot în inconștient. Șoferul nervos, care adresează injurii în trafic, este victima frustrărilor lăuntrice, cauzate de condiția socială modestă și conformismul social. Aflat la adăpostul anonimatului, așa cum se întâmplă și pe stadion, individul frustrat poate da glas tumultului lăuntric prin agresivitate, fără a se teme de consecințe. Tot la volan are ocazia și femeia-șofer de a se impune în fața bărbatului: „mi-a plătit o poliță din ostilitatea pe care o avea față de toți bărbații tiranici din viața ei” (p. 52).

O altă caracteristică specifică locuitorilor din Europa de Sud-Est o reprezintă *nepunctualitatea balcanică* sau întârziatul: să te lași așteptat înseamnă că ești o persoană importantă și trebuie să și demonstrezi acest lucru, punând o distanță vizibilă între tine și cel care te așteaptă „au astfel de învățat să-și vadă lungul nasului” (p. 60). Strâns legată de nepunctualitate este și tutuiala, încadrată de autor la rubrica de „cocoșism compensatoriu”; tutuindu-i pe subalterni, șeful ridică o barieră de netrecut ce marchează statutul fiecăruia, șef și subaltern. Și astfel se tot accentuează sentimentul de inferioritate și scade stima de sine. De aceea, Vasile Dem. Zamfirescu propune la modul grav și ironic înființarea unui Minister al Stimei de Sine, absolut necesar românilor, pentru a-i învăța să-și modereze stima de sine. Și nu ar fi ceva ieșit din comun o astfel de instituție, dacă avem în vedere că la americani există cursuri de *self-esteem*, putem copia și noi modelul.

Cea de-a doua parte a cărții invită lectorul la o abordare psihanalitică a unor scriitori precum Ion Creangă, G. Ibrăileanu, Mircea Cărtărescu, Anton Holban, Nicolae Manolescu sau Horia Roman Patapievici. Eseistul nu minimalizează nicidecum valoarea operei acestor scriitori clasici, ci încearcă să explice unele aspecte din opera scriitorilor analizați care l-au frapat pe lector și chiar pe criticul literar. Să luăm exemplul lui I. Creangă: textul ales – *Povestea poveștilor* - face parte dintre *corozivele* autorului și apare editorial abia după căderea

comunismului. E un univers nou, total diferit de universul diafan al *Amintirilor*. Cum se explică acest decalaj în mecanismul scriiturii lui Creangă? Iată interpretarea psihanalistului: frica exacerbată de castrare, un sentiment refulat în inconștient și depășit la modul conștient prin scrisul cathartic. De asemenea, autorul dă o explicație psihanalitică vocației lui Nicolae Manolescu de critic literar: „în viața de copil a lui Manolescu, cărțile înlocuiesc jucăriile”. Psihanaliza copilului dezvăluie faptul că jucăriile sunt substitute ale părinților, de unde speculația că relația copilului Manolescu cu părinții ar fi avut de suferit, mai ales că apăruse și un frate mai mic. Tocmai această frustrare a copilului este vizibilă în actul maturului de a critica.

Partea a treia, *Conflicte de identitate*, reflectă discordanțe și zbucium lăuntric, ce transpar, de exemplu în opera lui Constantin Noica, filosoful care se adresa peiorativ față de obiectul psihanalizei, utilizând diminutivul „suflețel” (p. 169). Pornind de la propriile afirmații despre teama de castrare, Vasile Dem. Zamfirescu conchide că, deși atașat de iluzia purității spiritului, Noica avea speranța de a fi depășit *impuritatea inconștientă* prin creativitate. Filosoful deținea toate calitățile unui psihanalist, dar, ceea ce-l distinge de acesta, este modalitatea de soluționare: „Ce făcea filosoful cu puternicele transferuri pe care le declanșa? Pentru că nu era psihanalist, nu le interpreta, ci doar le folosea spre realizarea sinelui adevărat al discipolului” (p. 175). „Tentația nelimitatului” mută accentul spre zona sexualității, abordată de scriitoarea Cecilia Ștefănescu în proza sa, reușind ca un adevărat psihanalist să prezinte momentele-cheie ale transformării sufletului feminin: „Ceea ce psihanaliza descrie în lucrări savante, accesibile doar specialiștilor, scriitoarea oferă spre catharsis tuturor” P. 183).

Capitolul al IV-lea, *Dincolo și dincoace de nevroză*, evidențiază câteva tentative reușite de a depăși tensiunea nevrotică. Un caz elocvent îl reprezintă regele Mihai, care a reacționat printr-o atitudine constructivă la presiunile psihice. Sau putem vorbi despre un nou feminism în cazul Mihaelei Miroiu, scriitoarea care depășește protestul viril tot printr-o atitudine pozitivă față de statutul de femeie, exhibând „mândria de a fi născătoare de viață” (p. 201) și având îndrăzneala de a atribui divinității o valență maternă: „Dumnezeu, Marele Creator, este Mama eternă și Tatăl etern deopotrivă” (p. 201).

Ultima parte a cărții plasează într-un con de umbră pe eseist, lăsându-l pe psihanalistul Vasile Dem. Zamfirescu să suscite interesul lectorului pentru psihanaliză. Privat de cultura în acest domeniu din cauza cenzurii comuniste, cititorul este inițiat în tainele terapiei prin suficiente indicii, astfel încât să își dorească la finalul lecturii să consulte și alte cărți ale autorului de față sau ale altor psihanalisti.

Speculația eseistică pe temeuri psihanalitice se dovedește a fi o lectură incitantă atât pentru cititorul inițiat, cât și pentru cel obișnuit, deoarece explicațiile oferite anumitor comportamente de domeniul evidenței în plan cotidian sunt plauzibile și dau naștere la o întrebare firească: cum de nu m-am gândit până acum? Îndemnat să reflecteze, lectorul va încerca să deschidă și el calea spre inconștient, acel tărâm plin de tenebre și interzis accesului conștient. De aici rezidă și valoare intrinsecă a lucrării: posibilitatea de a ne înțelege mai bine ca oameni, ca români, pornind dinlăuntru spre înafara ființei. Numai astfel, vom conștientiza importanța inconștientului, personal și colectiv, în devenirea personalității individului și a colectivității.

Angelica Balabașciuc
e-mail: balabasciuc.angelica@gmail.com
Liceul Tehnologic „Vasile Cocea” –Moldovița

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

Rezumat:

Educația interculturală se referă la acceptarea și participarea la învățarea conviețuirii – a învăța să trăiești împreună. În România s-au realizat pași importanți în abordarea educației interculturale, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic.

Cuvinte cheie: conceptualizare, contextualizare, autoeducație, educație interculturală.

Educația interculturală propune o abordare pedagogică a diferențelor culturale, strategie prin care se iau în considerație specificitățile spirituale (diferențe culturale) sau de alt gen (diferență de sex, diferență socială sau economică etc.), evitându-se riscurile ce decurg din schimburile inegale dintre culturi sau tendințele de atomizare a culturilor. Abordarea interculturală nu este o nouă știință, nici o nouă disciplină, ci o nouă metodologie ce caută să integreze, în interogația asupra spațiului educațional, datele psihologiei, antropologiei, științelor socialului, politicii, culturii, istoriei. (Dasen, P., Perregaux, C., Rey, M., Educația interculturală – experiențe, politici, strategii., Iași, Ed. Polirom, 1999)

Educația interculturală se referă la: acceptare și participare la învățarea conviețuirii – a învăța să trăiești împreună; evitarea stereotipiilor și a prejudecăților; propune soluții pentru promovarea valorilor democrației și interculturalității/ multiculturalității. Dezvoltarea abilităților de comunicare interculturală presupune învățarea acestora atât în cadrul organizat (educația formală), cât și în/ prin activități de educație non-formală și informală. (Valentina Dogaru-Ulieru, Luminița Drăghicescu, Educație și dezvoltare profesională, pag 347-375)

Ca o concluzie a observațiilor și a cercetărilor efectuate, se pot defini astfel marile axe ale pedagogiei interculturale:

- vizează dezvoltarea unei educații generale, mergând în întâmpinarea diferențelor existente în interiorul aceleiași societăți, decât o educație pentru persoanele culturalmente diferite, fiind o educație a tuturor, minoritari și majoritari, la un „parametru cultural”, într-o reciprocitate a perspectivelor.

- dezvoltă o pedagogie a relației umane de un anumit tip: o educație care să permită elevilor să se situeze ei înșiși, în orice moment, în raport cu ceilalți, să le dea mijloace de diversificare a referințelor, să trăiască diversele modalități culturale ale mediului lor în deplină legitimitate. (Cucoș, C., Educația. Dimensiuni culturale și interculturale. Iași, Ed. Polirom, 2000)

Autoeducația este o activitate conștientă, orientată spre formarea sau desăvârșirea propriei persoane, în conformitate cu aspirațiile, idealurile și concepția despre rolul omului în societate. Aceasta se realizează sub influența unui grup de factori interni și externi.

Factorii interni:

- autocunoașterea, prin care elevul sau adultul devine conștient de propriile sale capacități intelectuale, interese și aptitudini;
- capacitatea persoanei de a se reflecta pe sine în mod critic, observându-și neîmplinirile;
- idealul de viață și nivelul de aspirație spre cultură și civilizație;
- modul propriu de apreciere a valorilor științifice, cultural-artistice, morale, religioase etc.;
- dorința de autoperfecționare continuă;

Factori externi:

- nivelul de dezvoltare a științei, tehnicii, tehnologiei și a culturii umaniste.
- mobilitatea profesiunilor și noile cerințe ale acestora.

Există mai multe tipuri de contexte care determină o abordare interculturală în educație, dar toate au aceeași sursă: înmulțirea situațiilor în care grupele de elevi, clasele și școlile se caracterizează prin diversitate lingvistică, etnică, religioasă, culturală. În acest sens, în România, în școală există elevi aparținând unor etnii diferite (români, germani, turci etc.), de religii diferite, dar expresie a unei istorii comune și, mai nou, chiar elevi purtători ai unor culturi alte (chineză, arabă, africană), ca efect al migrației internaționale a capitalurilor și a forței de muncă. Într-un asemenea univers cultural complex se impune restructurarea atitudinilor față de alteritate, limbajul pedagogic utilizat, strategiile didactice integrate. În această direcție, lent dar consistent, urmează să se producă progresul pe care îl înregistrează înțelegerea identității personale și de grup ca „una construită printr-o logică a deschiderii și nu a închiderii” sau, după Micheline Rey, trecerea de la logica „mono” la logica de tip „inter”. (Rey, M., De la Logica „mono” la logica de tip „inter”. Piste pentru o educație interculturală și solidară, Ed. Polirom, Iași, 1999)

În România s-au realizat pași semnificativi în abordarea educației interculturale, atât în plan teoretic, prin aprofundarea studiilor privind paradigma interculturalității și educația integrată ei, precum și în transpunerea acestor generoase orizonturi în practica școlară. Deși clasele/ grupele de elevi cunosc diferite aspecte ale interculturalității, cele mai des invocate sunt cele antrenate de prezența copiilor rromi (deși există și copii aparținând naționalităților maghiară, germană, turcă, tătară, armeană, aparținând unor familii de emigranți din culturile arabă, chineză, vietnameză sau copii aparținând uneia din cele 18 religii recunoscute legal în țara noastră). Prin urmare, literatura s-a îmbogățit, mai ales după 2000, atât cu lucrări teoretice, cât și cu suporturi curriculare cu caracter aplicativ, unele dintre ele diseminând atât instrumentarul, cât și rezultatele unor proiecte pedagogice axate pe problematica și practica educației interculturale, precum: „Dezvoltarea școlară în comunități cu rromi – șanse egale pentru copiii rromi prin educație” și al proiectului „Șanse egale pentru copiii rromi prin programe de dezvoltare școlară și implicarea părinților”. Ambele proiecte au fost finanțate de Centrul Educația 2000+ din România, Ministerul Afacerilor Externe – Olanda (primul) și Centrul Educația 2000+ și Nethfrland Institute for Curriculum Development (al doilea).

Deschiderile acționate oferite de asemenea activități, desfășurate deja în școlile noastre, se pot constitui în adevărate elemente declanșatoare și susținătoare ale creativității didactice a acelor interesați de importantul domeniu al educației interculturale. (Antonesei, L., Paideia. Fundamentele culturale ale educației., Iași, Ed. Polirom, 1996). În acest scop s-au constituit și

prezentele considerații cu privire la unele aspecte ale conceptualizării și contextualizării respectivului domeniu:

1. Conceptualizare – analiza conceptuală se întemeiază pe următorii trei termeni: multiculturalitate, interculturalitate și educație interculturală.

2. Contextualizare – ideea-cadru este aceea a admiterii, înțelegerii și acceptării faptului că desfășurarea procesului de învățământ în clase/ școli eterogene și pluriculturale este o realitate obiectivă în curs de consolidare și expansiune. (Studii și cercetări – „Educația interculturală, conceptualizare și contextualizare” Conf. Univ. Dr. Venera-Mihaela Cojocariu, Universitatea din Bacău. Ed. Miniped)

Educația interculturală poate fi văzută dintr-o multitudine de perspective, astfel:

C. Cucos – educația interculturală vizează o abordare pedagogică a diferențelor culturale; dezvoltarea unei educații pentru toți în spiritul recunoașterii diferențelor ce există în interiorul aceleiași societăți; transformarea într-un proiect didactic de structurare a unei identități culturale deschise.

C. Bennett – educația interculturală este o abordare a procesului de predare – învățare bazată pe valori și credințe democratice, care încearcă să promoveze pluralismul cultural.

P. Dasen – educația interculturală se adresează tuturor elevilor autohtoni sau emigranților și caută să-i sensibilizeze la respectarea diversității, toleranței, solidarității.

M. Rey – educația interculturală este calea obligatorie pentru educația drepturilor omului. De asemenea, propune o serie de sugestii cu caracter general, precum: utilizarea bibliotecilor, a centrelor de documentare pentru consultarea unor lucrări care să corespundă obiectivelor educației interculturale; studii culturale comparative; utilizarea noilor tehnologii ale învățării (învățământ la distanță, Internet, programe TV educative); organizarea de întâlniri între persoane aparținând unor culturi diferite.

M. Rey – sugestii de realizare a educației interculturale, cu caracter general. Tipuri concrete de aplicații:

- lucrări ale unor texte din manuale realizate prin grila interculturalității;
- acțiuni de tipul „Împreună pentru o lume fără discriminare”;
- exerciții aplicative;
- fișe de lucru.

J. Banks – educația interculturală presupune cel puțin trei unghiuri de abordare: o idee, o mișcare de reformă educațională și un proces.

Bibliografie:

1. Antonesei, L., Paideia. Fundamentele culturale ale educației., Iași, Ed. Polirom, 1996

2. Cucuș, C., Educația. Dimensiuni culturale și interculturale, Iași: Ed. Polirom, 2000
3. Dasen, P., Perregaux, C., Rey, M., Educația interculturală – experiențe, politici, strategii., Iași, Ed. Polirom, 1999
4. Rey, M., De la Logica „mono” la logica de tip „inter”. Piste pentru o educație interculturală și solidară, Iași, Ed. Polirom, 1999
5. Studii și cercetări – Educația interculturală, conceptualizare și contextualizare, Conf. univ. dr. Venera-Mihaela Cojocariu, Universitatea din Bacău, Ed. Miniped
6. Valentina Dogaru-Ulieru, Luminița Drăghicescu, Educație și dezvoltare profesională, pag 347-375

Angelica Balabașciuc
e-mail: balabasciuc.angelica@gmail.com
Liceul Tehnologic „Vasile Cocea” –Moldovița

Creativitate și inovare în învățământul primar

Rezumat:

Creația este un proces la care participă întreaga personalitate, pe baza acțiunii unitare a factorilor cognitivi, sociali și de personalitate.

Educarea unei creativități este un proces continuu ce trebuie îndeplinit în tot decursul perioadei școlare, bazându-se pe factori sociali, cognitivi și caracterizabili și poate fi favorizată de condițiile următoare: existența unor laboratoare dotate, a unor cercuri tehnico-științifice și literar-artistice conduse de profesori instruiți și creativi, mediul școlar creativ, concretizat în utilizarea proiectelor didactice și lucrărilor practice a metodelor și procedeelelor euristice.

Cuvinte cheie: educație, creativitate, cercetare, inovare, învățământ

Prin conceptul de creativitate se înțelege capacitatea sau aptitudinea de a realiza ceva original. Actul creator este un proces de elaborare și invenție sau descoperire, cu ajutorul unei imaginații creatoare, a unor idei sau produse noi, originale de mare valoare și aplicabile în diferite domenii de activitate în cadrul unor instituții psihologice au fost formulate mai multe teorii asupra creativității:

- Teoria asociaționistă, elaborată de Nednik (1962), care apreciază creativitatea un proces de organizare și transformare a unor elemente asociative în combinații noi, pe baza gândirii;
- Teoria gestaltistă (configuraționistă) definește creativitatea ca produs al imaginației, nu a gândirii logice, cu ajutorul căreia sesizăm brusc lacunele din configurația întregului, completându-le;
- Teoria transferului îl are ca reprezentant pe J.P.Guilford. Acesta definește creativitatea ca o etapă a învățării, transferabilă și în alte domenii de activitate.

O parte dintre specialiști subliniază influența unor factori de personalitate sau nu admit necesitatea inteligenței, atribuind-o imaginației (Wertheimer). Dacă inteligența este o formă superioară de organizare și de echilibru a structurilor cognitive și dacă a înțelege și a inventa sunt principalele ei funcții (Piaget), atunci nu se poate vorbi de niciun proces creativ fără existența inteligenței, orice persoană cu o inteligență normal dezvoltată este mai mult sau mai puțin creativă. Inteligența nu înseamnă numai creativitate, deoarece nu toți oamenii inteligenți sunt creativi.

Distincția între noțiunile: *persoana creatoare* și *creativitatea sau comportament creator*:

- Primul termen este atribuit numirii individului care contribuie în valorificarea artei creatoare, în știință. Acesta se definește ca fiind un ins creator superior, iar contribuția sa este originală în sensul ei absolut.

- *Comportamentul* se refră la situațiile noi nu numai în ceea ce privește situarea lor în afara experienței ca individ. Comportamentul individului trebuie să prezinte un nivel superior de sinteză, originalitate și relevanță vis-a-vis de situația abordată spre a fi calificat drept *creativitate*. Comportamentul creator va fi descoperit în fiecare populație dată decât la persoanele creatoare și acest comportament trebuie să fie atribuit normal în această populație, în același mod ca majoritatea trăsăturilor fizice și psihice.

Procesul creativității presupune patru etape:

1. pregătirea – să identificăm problema, să analizăm datele, să acumulăm și să selectăm informația, să prelucrăm informația, să elaborăm strategii de rezolvare a problemelor:

2. incubația;

3. verificarea;

Personalitatea creatoare scoate în evidență resursele sistemului psihic uman, capacitatea acestuia de a iniția o evoluție creatoare, susținută la nivelul conștiinței individuale, pentru a produce o creație originală și eficientă.

Trăsăturile personalității creatoare pot fi structurate la nivelul factorilor intelectuali, operaționali și a factorilor comportamentali.

Funcțiile creativității:

1. Funcția socială determină modul de a realiza produsul creator;

2. Funcția psihologică determină modul de a realiza procesul creator, ducând la angajarea tuturor resurselor existente la nivelul sistemului psihic uman, care presupun inteligența, gândirea, imaginația, aptitudini speciale, atitudinile;

3. Funcția pedagogică determină modul de a se comporta personalitatea creatoare angajată în proiectarea unor activități didactice, în condiții de transformare a raporturilor subiect- obiect.

Tipuri de creativitate

Irving A. Taylor (1959) făcea deosebirea a patru nivele în analiza actului creator în evoluția sa:

➤ Creația expresivă este forma cea mai simplă de creativitate descoperită în desenele inocente, simple ale copiilor, reprezentând premisa de dezvoltare în procesul educației a tuturor formelor de creație. Acesta poate fi stimulată încă din perioada preșcolară prin desene libere, jocuri de creație și povestiri de imaginație, stimulându-i pe copii neaducându-le critici, tocmai pentru a nu le înfrâna spontaneitatea.

➤ Creația productivă se manifestă prin restrângerea jocului liber al imaginației și îmbunătățirea tehnicii de lucru. Aici este importantă învățarea creativă din școală și utilizarea metodelor de descoperire și invenție, lărgirea orizontului de însușiri, îmbogățirea experienței și abilitatea tehnicilor de creativitate.

- Creația inventivă se realizează prin invenție și prin descoperirea unor corelații noi, variate, originale.
- Creația inovatoare are la bază transformări marcante în concepții, principii, sau metode de activitate în materia științei și a artei.

Factorii creativității

J. P. Guilford a descoperit șase factori ai creativității: fluiditatea gândirii, flexibilitatea ei, originalitatea, elaborarea, sensibilitatea vis-a vis de probleme și redefinirea. Un alt model mai complex este elaborat de Gaugh (1957), care cuprinde cinci factori incluzând și aspecte de comportament: aptitudini intelectuale, aptitudini de sesizare a destinului, a încrederii creatorului în viitorul lui.

Creația este un proces complex la care ia parte întreaga personalitate a individului, cu ajutorul acțiunii unitare a factorilor cognitivi, sociali și de personalitate.

Factorii operaționali cognitivi, cei intelectuali.

Cei mai importanți factori sunt imaginația și inteligența, deoarece acestea au funcția de integrare a celorlalți factori cognitivi ai creativității. Inteligența este aspectul superior de manifestare a comportamentului creator, care utilizează sensibilitatea față de probleme apoi fluenta, flexibilitatea și ponderea de redefinire. Factorul fundamental este imaginația, deoarece asimilează informații în componente noi prin contopire, transformarea și unificarea enunțurilor, a ideilor, a lucrurilor și a fenomenelor într-o nouă sferă. Un alt factor important este intuiția. O altă etapă superioară a imaginației creatoare este ingeniozitatea, concepută în găsirea unor soluții unice autentice. Alt factor al imaginației creatoare este originalitatea reprezentată prin inventivitate și originalitate.

În procesul creației sunt semnificative reprezentările, elementele de cunoștință, extinderea planului de idei și aptitudinile caracteristice.

Factorii de personalitate

Motivațiile deosebite, nivelul de aspirație, interesele personale, trăirile și atitudinile, strâns legate cu comportamentul și aptitudinile speciale îndreaptă creativitatea lărgindu-i eficiența.

Factorii caracteriali și factorii afectiv-motivaționali suplinesc în creație un coeficient de inteligență mai scăzut de 120. Atitudinea interogativă, angajarea socială, încrederea în sine, autoexigența, cutezanța, spiritul de grup, entuziasmul, perseverența, toate acestea subliniază capacitățile creative ale individului.

Factori sociali

Activitatea creatoare este antrenată de existența unui climat socio-economic și cultural-științific care redă dezvoltarea unei ființe cu o personalitate creativă, permite libertatea creației, o recunoaște și aplica valorile astfel realizate. Nonconformismul, inteligența, tenacitatea și imaginația creatoare, profunzimea paletelor de imagini și idei sunt factori stimulatori și conformismul, neîncrederea în sine, ideile preconcepute, lipsa de motivație, teama de a nu greși sunt factori inhibitori.

Procedee și metode de imaginație:

1. Brainstormingul sau asaltul de idei este o metodă elaborată de Alex F. Osborn (1957) și a fost folosită la început în industrie, apoi în școală. Aceasta poate fi folosită la cercurile de creație tehnico-științifice pentru a stimula și a exercita creativitatea elevilor. Eficiența metodei are la bază respectarea unor condiții: grupul să fie de 7- 10 persoane, membrii să aibă un nivel intelectual eterogen, să dețină competență și cutezanța de a realiza probleme, tema pusă în discuție să fie bine cunoscută și critica este interzisă.

Asaltul de idei este realizat pe trei etape. În prima etapă se prezintă problema, se comunică informații suplimentare, se elaborează soluțiile problemei date. În etapa a doua, membrii se întrevăd, discută ideile emise, le completează, le împletesc, le selectează pe cele mai bune. În ultima etapă se verifică, se evaluează și se aplică ipotezele de rezolvare a problemei. Unii cercetători, ca și W.J.J.Gordon, apreciază că și critica de idei cât și discuțiile contradictorii ar putea să stimuleze creativitatea.

Sinectica sau asocierea unor termeni diversi, pentru a declanșa idei noi este o metodă inițiată de W.J.J.Gordon. Etapele sunt: analiza și înțelegerea problemei pentru a face ca un lucru ciudat să devină familiar și abordarea problemei dintr-o optică nouă, utilizând fantezia, imaginația personală analogia, directă și simbolică.

Astfel A.G.Bell a inventat telefonul bazându-se pe analogia directă dintre oasele urechii, care sunt prea masive pentru membrana ce le pune în funcțiune și o piesă de membrană mai rezistentă și mai groasă, care ar putea pune în funcție o piesă de oțel.

2. Inventica este o metodă de elaborare a unei noi idei având la bază o interpretare interdisciplinară. În prima etapă se fragmentează obiectul și se folosește în forme noi, iar în a doua etapă se ajunge la obținerea unor aspecte sau idei autentice prin îmbinări, permutări, aranjamente.

Situații de educare a creativității

Educarea creativității este un proces continuu care trebuie să se realizeze pe toată perioada unității de învățare, cumulând toți factorii cognitivi, sociali și caracteriali. Dezvoltarea poate fi marcată de următoarele situații: existența în unitatea școlară a unor cercuri tehnico-științifice, și literar-artistice, a unor laboratoare bine echipate, mediu școlar creativ, profesori bine informați și instruiți, care folosesc metode și procedee euristice. Este foarte important ca elevii să poată însuși aceste procedee de dezvoltare a imaginației creatoare, aplicații de creativitate în cadrul cercurilor de elevi, să recunoască și să aprecieze valorile create de elevi, să existe relații de cooperare și bună înțelegere între profesori și elevi.

Învățarea creativă are la bază existența unui potențial creativ al subiectului reprezentate de nonconformism, receptivitatea individului la nou, originalitate, curiozitatea științifică, capacitatea de elaborare a unor proiecte, gândire divergentă, imaginație creatoare, fluența gândirii, inventivitate. Etapele învățării creative sunt: punerea problemei, imaginarea ipotezelor de rezolvare, analiza problemei, aflarea soluțiilor de rezolvare, verificarea ipotezei. Învățarea creativă se realizează prin utilizarea învățării euristice prin problematizare, descoperire, dialog euristic și modelare.

Bibliografie:

1. G. Vaideanu, Institutul de Științe Pedagogice, București, 1970
2. Psihologia copilului, Manual pentru liceele pedagogice

ISSN 2457- 8428
ISSN-L 2457- 8428
REVISTA EDUCATIA AZI

Numar special Iulie-August 2015